

JUDr. Milan Müller, Ph.D., LL.M.

**Katedra mezinárodního práva
Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická**

Posudek oponenta o diplomové práci studentky Kateřiny Horvátové „Rozhodčí řízení v mezinárodním obchodním styku“

Rozhodčí řízení v mezinárodním obchodním styku je určité významné téma, s nímž se setkáváme v mezinárodním právu soukromém, byť tento druh řízení bývá často podnikatelskými subjekty odmítán především z důvodu jeho jednoinstančnost, což koneckonců vidí obdobně i diplomantka, dále z důvodu zvýšeného rizika nedostatečné objektivit, když rozhodnutí v rámci rozhodčího řízení jsou přijímána soukromými osobami, a také z důvodu nedostatečného odborného obsazení některých stálých rozhodčích soudů. Přítomnost těchto skutečností, popř. některých z nich, je obzvláště pozorovatelná na nedávných změnách u některých stálých rozhodčích soudů v České republice, které usilují o napravení velmi špatné reputace rozhodčích soudů u veřejnosti a i o inovaci jejich činnosti přijetím nových pravidel a erudovaných odborníků, a to např. u Rozhodčího soudu při Českomoravské komoditní burze, který by se měl do budoucna stát univerzálním rozhodčím soudem pro všechny majetkové spory dle příslušných ustanovení zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, tzn. neměl by se zaměřovat pouze na spory týkající se komodit, a dále u Rozhodčího soudu při Burze cenných papírů, který byl sice zřízen zejména za účelem rozhodování sporů vzešlých z burzovního obchodování, avšak jeho činnost je již nyní výrazně širší, tzn. vztahuje se i na rozhodování jiných sporů. Je samozřejmě otázkou času, zda a kdy se podaří zlepšit reputaci tolika rozhodčích soudů v tak malé zemi, kterou Česká republika bezesporu jest, anebo zda to naopak nepovede k jejich vzájemnému konkurenčnímu boji a ve výsledku ještě k jejich horšímu postavení v očích veřejnosti. O to zajímavější bude zjistit, zda a případně jak se diplomantka vypořádala i s těmito nedávnými změnami z konce minulého roku, resp. proč si téma „Rozhodčího řízení v mezinárodním obchodním styku“ vybrala, čím ji zaujalo a co mělo být hlavním cílem jejího zkoumání.

Ze samotného obsahu diplomové práce je zřejmé, že kromě obvyklého úvodu, který má jejího čtenáře vnést do dané problematiky, diplomantka rovněž rozebírá především otázky týkající se základních kamenů fungování rozhodčího řízení v mezinárodním obchodním styku, kdy vyhodnocuje základní zásady vedení rozhodčího řízení, např. zásadu práva na spravedlivý proces, zásadu nezávislosti a nestrannosti soudců, zásadu rovnosti stran, dále stanoví, kdo

může být účastníkem rozhodčího řízení a vyjmenovává jeho druhy. V souvislosti s naposledy uvedenou problematikou jednotlivých druhů rozhodčího řízení je zajisté velmi ocenitelné, že diplomantka zařadila do své diplomové práce i on-line rozhodčí řízení, které určitě nabývá na stále větším významu obzvláště v této pandemické době, kdy přítomnost více osob na jednom místě je z důvodu jejich vzájemné ochrany nežádoucí. Všem těmto otázkám se diplomantka věnuje ve druhé kapitole diplomové práce, přičemž tuto kapitolu by dle mého názoru měla považovat za stěžejní. V třetí kapitole se pak diplomantka zaměřila na fungování nejvýznamnějšího rozhodčího soudu v České republice, kterým je Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, přičemž zde zkoumá jeho kompetence i způsoby řešení problémů v uplynulém období. Rovněž je na místě velmi ocenit, že diplomantka nezůstala se svým bádáním pouze v České republice, ale svoji pozornost obrátila i na fungování rozhodčího řízení v Rakousku, kdy především čerpá ze zákona ze dne 1. srpna 1895 o soudním řízení týkajícím se občanských sporů (Gesetz vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten (Civilprozessordnung) - StF: RGBI. Nr. 113/1895), přičemž těmto záležitostem se věnuje ve čtvrté kapitole diplomové práce a využívá při tom i komparatistické metody. Poslední věcné pojednání je obsaženo v páté kapitole, která se zaměřuje na otázky týkající se uznání a výkonu rozhodčích nálezů především ve světle již více jak půlstoletí aplikované Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, jímž se završuje celý proces rozhodování v rámci rozhodčího řízení. Z obsahu předložené diplomové práce je tak zřejmá snaha diplomantky o průřez celou úpravou fungování rozhodčího řízení.

Po seznámení se s obsahem diplomové práce je možné shrnout, že diplomantkou předložená diplomová práce je v zásadě vhodně a logicky rozložena do šesti kapitol, přičemž první kapitolu tvoří obvyklý úvod a poslední kapitolu dle očekávání závěr, v němž diplomantka shrnuje výsledky svého vlastního zkoumání a míru dosažení stanovených cílů. Kapitola druhá až pátá diplomové práce, o nichž bylo pojednáno již výše, jsou vždy dále rozčleněny do jednotlivých podkapitol, což umožňuje čtenáři snazší orientaci v dané problematice. Diplomová práce je rovněž na svém konci doplněna o důležitý seznam použitých zkratek a i o seznam veškeré použité literatury, přičemž tento seznam použité literatury diplomantka dále rozdělila podle jednotlivých zdrojů, z nichž čerpala, a to na knižní zdroje, na legislativní zdroje a na odborné články a internetové zdroje. Na samém konci diplomové práce pak čtenář nalezne i resumé v anglickém jazyce. Diplomantka ani neopomněla na začátku diplomové práce připojit své prohlášení, že ji zpracovala samostatně a použila jen zdroje uvedené v seznamu, a rovněž poděkovala vedoucímu diplomové práce za jeho pomoc radou a celkovým vedením při jejím vypracování.

Při čtení předložené diplomové práce vyvstávají některé otázky, kterými by se měla diplomantka ještě zabývat během její obhajoby.

Diplomantka např. uvádí v úvodu diplomové práce na její str. 1, že: „*Pojmout celistvě problematiku rozhodčího řízení, jakožto alternativního způsobu řešení sporů, je vzhledem k obsahové náročnosti tématu nelehký úkol ...*“. V této souvislosti tak vyvstává právě již hned první otázka, zda volba tématu předložené diplomové práce provedená diplomantkou a i jí následně zvolené cíle byly skutečně správné. Určitě by bylo přínosnější, pokud by si diplomantka stanovila za hlavní cíl, který sledovala, pojednat jen o určité části rozhodčího řízení, popř. o jeho aktuálních i přetrvávajících problémech. To se však nestalo, a proto lze konstatovat, že jediným významnější přínosem této diplomové práce pro mezinárodní právo soukromé je porovnání jeho úpravy v českém a rakouském právním řádu.

Dále na str. 2 diplomové práce dospěla diplomantka k nesprávnému, popř. k nepřesnému závěru, když uvádí, že tím, že se subjekty soukromoprávního vztahu rozhodly svěřit případné spory do rukou rozhodce či nestátní rozhodčí instituce, vyloučily možnost obrátit se na příslušný orgán justice, což určitě neplatí bezvýjimečně. Tento svůj závěr, k němuž diplomantka dospěla, by zcela určitě měla následně objasnit v průběhu obhajoby diplomové práce.

Přínosem diplomové práce určitě je, že se v jejím rámci diplomantka věnovala i Vzorovému zákonu UNCITRAL a seznámila čtenáře s různými definicemi rozhodčího řízení, přičemž tyto definice vzájemně porovnávala a vše uzavřela konstatováním, že podstata těchto definic je stejná, tzn. že všechny zkoumané definice považuje z věcného hlediska za totožné.

Bohužel za zcela nesprávný považuji závěr, k němuž diplomantka dospěla na str. 8 diplomové práce, když výslovně uvedla: „*Za právníckou osobu jednají její zvolení zástupci, kterými typicky bývají členové statutárních orgánů, zmocnění zaměstnanci či prokurista.*“. Jen stěží si lze představit, že v rámci mezinárodního sporu často s velmi složitou právní problematikou, kde se dokonce může setkávat několik právních řádů najednou, se nechá právnícká osoba zastupovat obvykle např. prokuristou či členem představenstva, který nemusí mít ani právnícké vzdělání a který ani s velkou pravděpodobností nemá dostatečné zkušenosti s aplikací mezinárodního práva soukromého, když takovéto rozhodnutí by pro právníckou osobu mohlo znamenat předem zřejmý zdrcující výsledek. Lze předpokládat, že výše uvedená úvaha diplomantky pramení z nedostatečného zkoumání předmětné problematiky. Ve sporech s mezinárodním prvkem vystupují totiž zpravidla advokáti významných právních kanceláří s celosvětovou působností anebo dokonce celé týmy advokátů, neboť rozsah aplikovaných znalostí skutečně přesahuje hranice různých států a vede proto ke střetu různých právních řádů.

Na druhé straně velmi oceňuji a považuji obzvláště dnes za významné, že diplomantka zařadila do své diplomové práce podkapitolu 2.2.3 On-line rozhodčí řízení. Nicméně by bylo pravděpodobně i vhodnější a především aktuálnější, pokud by se diplomantka této problematice věnovala hlouběji a zvolila si ji i za stěžejní část své diplomové práce. Určitě by bylo zajímavé se dozvědět více o tom, zda a jak přítomná pandemie urychlila využívání on-line rozhodčích řízení, neboť soukromá sféra bývá často pružnější v přizpůsobování se trhu v porovnání se státní sférou, resp. s přístupem justice, a to samozřejmě nikoliv pouze z pohledu lokálního vývoje, nýbrž ve vztahu i k jiným státům. Anebo je možné stále pracovat se závěrem diplomantky na str. 11 diplomové práce: „*Ačkoliv tato forma rozhodčího řízení poskytuje značné výhody, nevykazuje vlastní statistiky a není nikterak hodně využívána.*“?

V podkapitole 2.3 Teorie rozhodčího řízení diplomové práce pak diplomantka rozebírá různé doktríny, s nimiž se setkáváme při posuzování rozhodčího řízení, např. doktrínu jurisdikční, smluvní, smíšenou či autonomní. Nikde však diplomantka výslovně neuvádí, k jaké doktríně se přikláníme v České republice, když pouze na str. 14 diplomové práce sděluje, že celá řada autorů publikací i Ústavní soud České republiky s odkazem na jeho usnesení sp. zn. II. ÚS 3059/08 se přiklání ke smluvní teorii. Je možné tedy chápat závěr diplomantky tak, že český přístup chápe rozhodčí řízení jako řízení postavené na smluvní teorii? K tomuto by se měla diplomantka zcela určitě vyjádřit při obhajobě diplomové práce.

Diplomantka v podkapitole 2.8 Způsob a průběh řešení sporů diplomové práce tvrdí, že samotný průběh rozhodčího řízení je jádrem její diplomové práce, avšak věnuje mu pouze přibližně šest stránek celé její diplomové práce, pokud odhlédnu od seznámení s rakouskou

právní úpravou. Kromě toho v závěru diplomové práce diplomantka prohlašuje i další problematiku rozhodčího řízení pro ni za stěžejní. Vystává zde tak otázka, jaký byl skutečně cíl této diplomové práce a co mělo být pro ni stěžejní.

Při čtení diplomové práce dále čtenář zjistí, že diplomantka neopomněla vyzdvihnout význam Vienna International Arbitral Centre pro řešení mezinárodních sporů, což je obzvláště pro Českou republiku jako sousední stát Rakouska důležité. V této souvislosti a rovněž v návaznosti na pojednání ve třetí kapitole diplomové práce, v níž se diplomantka věnuje některým otázkám týkajícím se Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, měla diplomantka alespoň okrajově uvést, že v České republice dále působí Mezinárodní rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze, který byl založen jako stálý soud Českomoravskou komoditní burzou Kladno, a Rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha a jaký je jejich význam z pohledu řešení mezinárodních sporů. Diplomantka se na str. 10 diplomové práce bohužel omezuje pouze na strohé konstatování, že i tyto rozhodčí soudy existují, avšak nic bližšího již neuvádí.

V diplomové práci bohužel velmi postrádám jakýkoliv odkaz na rozhodnutí rozhodčího soudu, popř. obecného soudu, které by nějak souviselo s rozhodčím řízením, jak je o něm pojednáváno v mezinárodním právu soukromém, (odkaz např. na rozhodnutí Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 2164/10 ze dne 5. října 2011 rozhodně takovým rozhodnutím není), anebo na doložení zkoumané problematiky jednotlivými konkrétními příklady. Předložená diplomová práce je tak v některých částech velmi obecná a často se i soustředí na problematiku, která vůbec nesouvisí s přítomností mezinárodního prvku a skutečností, že je psána na katedře mezinárodního práva soukromého. Tímto se vracím k mé úvodní poznámce, kdy jsem již zdůrazňoval, že problematika rozhodčího řízení v mezinárodním obchodním styku představuje příliš obsáhlé téma a že si diplomantka měla vybrat pouze určitou část této problematiky, což však diplomantka bohužel neučinila a navíc i přesah do mezinárodního práva soukromého skutečně ani při maximálním vynaloženém úsilí nelze vždy vysledovat (srov. např. rozbor zásad aplikovatelných na rozhodčí řízení, druhy rozhodčích řízení atd.).

Rovněž je velká škoda, že diplomantka nevyužila při zpracování této diplomové práce žádnou zahraniční cizojazyčnou literaturu, když se omezila pouze na literaturu českou, přestože je velmi pravděpodobné s odvoláním na pojednání o rakouské úpravě rozhodčího řízení, že vládne přinejmenším německým jazykem.

Po shrnutí zásadních věcných připomínek bych se chtěl rovněž zaměřit na formální stránku diplomové práce a z tohoto pohledu i kvalitu jejího zpracování. Dle očekávání se lze u takto rozsáhlé práce samozřejmě setkat i s některými drobnými formálními nedostatky, přičemž bych chtěl poukázat pouze na některé z nich. Např. na str. 14 diplomové práce není zcela srozumitelné, co chtěla diplomantka vyjádřit, když uvedla: *„Výjimečná je přítomnost poradců nebo třetích osob, u kterých je možná pouze se souhlasem rozhodců a zástupců obou stran.“* anebo dále na str. 18 diplomové práce: *„Při zkoumání obsahu rozhodčí smlouvy nenalezneme zákonem upraveno ani tento aspekt“.*

Na str. 28 diplomové práce se pak setkáváme hned s několika nepřesnostmi na jednom místě, které však mají přesah i do věcné oblasti: *„... Pakliže nedojde k volbě rozhodného práva stranami, učiní volbu (???) rozhodčí senát na základě kolizních ustanovení vycházejících z nařízení Řím I a Řím II (a co např. zákon o mezinárodním právu soukromém), kde je příkladem rozhodné právo voleno (???) podle bydliště prodávajícího, bydliště poskytovatele*

služby nebo polohy předmětné nemovité věci. Pokud ani takto není možné provést volbu práva (???), je rozhodným právem právo země, která s předmětem smlouvy nejúžeji souvisí. ...“.

Nicméně ani výše popsané nedostatky jakožto i takové další drobné nedostatky, s nimiž se je možné setkat v předložené diplomové práci, zásadně neovlivňují její celkovou hodnotu.

Z výše uvedených skutečností je zřejmé, že v diplomové práci se vyskytuje několik nedostatků, které by měly být odstraněny v průběhu její obhajoby. Ze strany diplomantky očekávám v průběhu ústní obhajoby její diplomové práce, že upřesní závěr, k němuž dospěla, když uvádí, že tím, že se subjekty soukromoprávního vztahu rozhodly svěřit případné spory do rukou rozhodce či nestátní rozhodčí instituce, vyloučily možnost obrátit se na příslušný orgán justice.

Jaká doktrína je zastávána v České republice, tzn. doktrína jurisdikční, smluvní, smíšená, autonomní či jiná? I na tento dotaz by měla diplomantka reagovat v průběhu ústní obhajoby.

Diplomantka by se měla v závěrečné ústní obhajobě vyjádřit, jaké další směřování vidí u mezinárodního rozhodčího řízení, a to obzvláště ve vztahu k jeho on-line podobě a ve vazbě na její následující vyjádření v samém závěru její diplomové práce: *„Stojí za zmínku do závěru této práce promítnout myšlenku rozvoje rozhodčího řízení do budoucna ve vztahu ke globalizaci. Newyorská úmluva je kvalitním legislativním rámcem pro usnadnění uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů na území jiného státu. Vzhledem k rozmachu, který rozhodčí řízení v praxi zažívá, by bylo více než užitečné pevně stanovit nejen rámeček, ale i konkrétní jednotná pravidla pro problematiku rozhodčího řízení pro všechny státy obdobně, aby se zvýšila efektivita, rychlost a prostupnost rozhodčích nálezů v rámci jejich uznání a výkonu na území jiných států, aniž by tento mechanismus byl podmíněn podpisem konkrétní mezinárodní nebo jiné obdobné dohody.“.* V čem konkrétně spatřuje diplomantka rozmach rozhodčího řízení? Nepostačuje Newyorská úmluva závazná pro 167 států, kdy nedávno k ní přistoupily další nové státy, např. naposledy dne 4. března 2021 Irák a Malawi?

Jádrem předložené diplomové práce mělo být, alespoň dle vyjádření diplomantky, popsat průběh rozhodčího řízení, přičemž se měla zaměřit i na rakouskou právní úpravu. Pak také diplomantka uvádí, že stěžejní je představení stálého Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Je tedy poněkud nesnadné se zorientovat a vysledovat, co bylo skutečně jádrem anebo stěžejní pro diplomantku při zpracovávání předložené diplomové práce. Nicméně tak či tak se diplomantka zaměřila i na další oblasti, např. na základní zásady, objasnění základních institutů problematiky mezinárodního rozhodčího řízení. Ve svém závěru pak diplomantka zdůrazňuje, že si diplomová práce nekladla za cíl toto téma pojmout komplexně do detailu, ale snažila se o nastínění základních institutů potřebných pro pochopení celého obsahu rozhodčího řízení, což je právě možná škoda, že se diplomantka nezabývala hlouběji nějakou konkrétní otázkou ryze mezinárodního charakteru a že si přesně nestanovila, co je pro ni stěžejní.

Po celkovém zhodnocení předložené diplomové práce na téma „Rozhodčí řízení v mezinárodním obchodním styku“ jsem dospěl k závěru, že lze ji ještě ocenit známkou

velmi dobře.

V Praze dne 16. dubna 2021

JUDr. Milan Müller, Ph.D., LL.M.